

Nr 98.

Av herr **Lundstedt**, med förslag till vissa lagbestämmelser angående återbrytande av dom, som vunnit laga kraft.

I slutet av år 1935 avgavs på uppdrag av dåvarande justitieministern ett utlåtande, författat av advokaten Georg Stjernstedt och professorn Åke Hassler, angående utsträckt möjlighet att återbryta dom, varigenom någon sakfällts för brott. Dåvarande justitieministerns initiativ till reform av resningsinstitutet var otvivelaktigt mycket starkt grundat. Hithörande regler kvarstå ju nämligen i 1734 års lag i sin ursprungliga form utan att hänsyn till dem tagits vid skilda processändringar, varibland väl i detta sammanhang särskilt den som medförde avskaffandet av en instans, kämnärs- och lagmansrätterna, är av särskild betydelse. Från flera håll har också tid efter annan anmärkningar riktats mot den svenska rättens snäva begränsning av möjligheterna till förnyat upptagande av mål, vari lagakraftvunnen dom avkunnats. Huvudskälen till dessa anmärkningar får härvid anses ha varit *dels* omsorgen om rättskipningen själv, som otvivelaktigt tager skada till sitt anseende, om oriktiga domar icke ändras eller diskutabla sådana icke upptagas till nyprövning, *dels* omsorgen om de enskilda medborgarnas fulla rättstrygghet. Det torde icke vara möjligt att låta frågan om resningsinstitutets reform framskjutas till den ovissa tidpunkt, »då den stora processreformen genomföres». Det är synnerligen lyckligt, att inga viktiga hinder föreligga för lagstiftning på området. Genomgripande ändringar på större områden av lagstiftningen erfordras icke för ändamålet och genom förefintligheten av den utredning, varom ovan talats, måste det vara möjligt för justitieministern att till innevarande riksdag framlägga proposition om reform av resningsinstitutet.

Oavsett att riksdagen sålunda måhända har att emotse proposition i ämnet torde det vara motiverat att särskilt motionera om ändring av resningsinstitutet. Härigenom blir ju riksdagen satt i tillfälle att under alla förhållanden för sin del besluta om erforderliga lagändringar.

Rättegångsbalken 31 kap. 3 § fordrar för återbrytande av dom, som vunnit laga kraft, att någon funnit *nya skäl*, sådana att »han ej förr dem vetat eller förstått, att de av sådan vikt varit», d. v. s. av sådan vikt, att de måste leda till ändring av den tidigare avkunnade domen. Lagrummets ordalag giva endast vid handen, att vad som i resnings-

ärendet återopas icke får ha framförts redan i den tidigare behandlingen av målet. Däremot måste ordet »skäl» givetvis icke nödvändigt tolkas såsom ett krav på nya faktiska omständigheter eller bevismedel i saken. Med skäl kan ju lika gärna åsyftas en ny argumentation i saken, varigenom i den ursprungliga handläggningen påvisade processuella bristfälligheter klarläggas eller felaktig bevisuppskattning, lagtolkning eller rättstillämpning vid den ursprungliga domens avkunnande påvisas. I praxis har högsta domstolen emellertid tolkat kravet på »nya skäl» strängt formellt. Med »nya skäl» förstår man blott nya fakta — såsom t. ex. en tillrättakommen handling, ett nytt vittne, en avlagd bekännelse. Med stöd av ett bevismedel, som förekommit i den tidigare processen men förbisetts däri, synes man icke framgångsrikt kunna söka om återbrytande av domen. Rådande praxis medför, att materiella resningsgrunder icke bliva beaktade och att t. o. m. en klart oriktig dom sålunda icke *kan* ändras, så vitt omständigheterna icke föra några »nya skäl» i nyssantydnda restriktiva mening i sökandens händer. Detta slumpartade spel med allvarliga mänskliga förhållanden, liksom den på området rådande formalismen, tillfredsställer icke det allmänna rättsmedvetandet. Huvudsyftet med en reform måste sålunda bli beaktande av *alla* sådana grunder, enligt vilka lagkraftvunnen dom kan visas vara felaktig. En enskild skall visserligen icke genom en eller annan processuell formalitet kunna framtvunga resning. Men den om resning beslutande myndigheten måste äga möjlighet att bevilja resning, så snart skäl eller omständigheter av vad beskaffenhet de vara må göra sannolikt, att lagkraftvunnen dom icke står i överensstämmelse med vid domens avkunnande gällande rätt.

Processkommissionen har ifråga om resningsinstitutet uttalat, att gällande regler för återställande av försutten laga tid (RB 31: 2) borde bibehållas, medan ett särskilt institut, förslagsvis kallat »resning», skulle ersätta återbrytande av dom i gällande rätt. Såsom grund för resning skulle kunna återopas utom nya faktiska omständigheter och bevis också förelupna felaktigheter med rättegången och brottsligt eller eljest otillbörligt handlingssätt av någon, som tagit befattning med målet. Processkommissionen önskade alltså utvidga resningsgrunderna. Det Hassler-Stjernstedtska betänkandet går något längre härutinnan. Däri uttalas nämligen:

Att införa en allmän befogenhet för part att på processuell grund söka återbrytande kan sålunda ej ifrågasättas. Härmed är dock icke sagt, att ej i något fall skäl kunde finnas att utvidga möjligheten till återbrytande på processuell grund, så att felaktig bevisuppskattning eller oriktig rättstillämpning finge leda till återbrytande. Det kan näppeligen förnekas, att fall kunna förekomma och jämväl förekommit, då en doms materiella oriktighet, förorsakad av felaktig bevisuppskattning eller

rättstillämpning, framstått som ett besvärande exempel på rättsordningens ofullkomlighet. Detta har givetvis i första hand varit till nackdel för den part, som domen gått emot, då ett för honom viktigt rättsligt intresse icke erhållit lagens skydd. Än betydelsefullare torde emellertid vara de skadeverkningar på rättsordningen i dess helhet som i dylika fall kunna uppstå. Rättssäkerheten kan i vida kretsar komma att framstå såsom hotad och förtroendet för rättsskipningen lida avbräck. Det är uppenbart, att dessa synpunkter väga tyngre i brottmål än i tvistemål och att de få en alldeles särskild styrka, då det gäller brottmålsdom, varigenom någon sakfällts för ett grövre brott. Att den som oskyldigt dömts för sådant brott, måhända av en domstol, där ett flertal olika meningar om hans brottslighet framkommit, skall sakna varje möjlighet att erhålla rättelse därför att bevisuppskattning och rättstillämpning icke få angripas, torde knappast stå i överensstämmelse med allmän rättsuppfattning här i landet. Angelägenheten av att laga kraft vunnna domar stå fast och att domstolarnas auktoritet skyddas kan icke anses väga tyngre än hänsynen till rättsuppfattningens krav på att den dömda i sådant fall skall kunna få sin sak ånyo prövad. Nådevägen kan ej här anlitas; vad den oskyldigt dömda söker är icke nåd utan rättvisa. Och det är uppenbarligen av största vikt att ej den meningen vinner utbredning, att möjligheten till upprättelse förvägras honom på mindre vägande formella grunder.

De sakkunniga föreslå i enlighet härmed ett »extraordinärt» resningsinstitut i fall, då det befinner vara »av synnerlig vikt, att mål vari någon genom laga kraft ägande dom sakfällts för brott ånyo varder prövat». Man önskar bibehålla gällande regel om »ordinärt» återbrytande. Den nya utväg till resning, som öppnas, skulle icke gälla civilmål, vari sålunda resning skulle kunna beviljas blott på »nya skäl».

Det är visserligen riktigt, att det framför allt är brottmålen, som påkalla utvidgade möjligheter till resning. Man får emellertid därför icke bortse från att jämväl falska civildomar kunna ha ödesdiger verkan både för det allmänna och den enskilde. Lämpligast torde därför vara att organisera ett enhetligt system för återbrytande av domar i såväl civilmål som brottmål.

Olika meningar ha gjorts gällande angående, åt vilken myndighet doms återbrytande borde anförtros. Processkommissionen har ansett, att högsta domstolen liksom enligt gällande rätt allttjämt borde vara behörig myndighet. För allmänheten torde det emellertid framstå såsom en av de mera betänkliga bristerna på området just att högsta domstolen själv, alltså den myndighet, vars dom vanligen avses med en resningsansökan, skulle ha att avgöra, om den eventuellt felat i sin rättsskipning. Denna synpunkt är givetvis beaktansvärd. Det vore måhända därför tilltalande att låta en särskild instans avgöra resnings-

frågorna. Häremot kan emellertid invändas, att högsta domstolens auktoritet — av vital betydelse för det allmänna förtroendet till rättskipningen — skulle kunna tänkas bliva lidande därpå. Det omnämnda betänkandet har sökt arrangera en samverkan mellan högsta domstolen och annan myndighet. En förberedande behandling och gallring av resningsansökningar skulle verkställas av JK, JO eller MO. Som skäl härför anföres, att det skulle för högsta domstolen vara omöjligt att själv handlägga det förmodligen mycket stora antal resningsansökningar, som skulle göras. Enskilda skulle i stället få rikta ansökan till någon av de nämnda ämbetsmännen, vilka skulle hava att efter eget skön vidarebefordra den till högsta domstolen eller icke. Utan tvivel måste det vara svårt för högsta domstolen själv att taga omedelbar befattning med alla resningsansökningar. Även hänsyn till andra omständigheter än högsta domstolens arbetsbörda tala emellertid för en sådan anordning. Ett förberedande organ skulle i viss mån innefatta en motvikt mot högsta domstolen och genom sitt instämmande i en resningsansökan ge denna särskild tyngd. Högsta domstolen skulle å sin sida genom att ansvaret för avslag i vissa fall överflyttades på annan myndighet erhålla ett visst skydd åt sin auktoritet.

Denna idé om ett förberedande resningsorgan synes välgrundad. Fråga är nu, huru ett sådant organ bör vara beskaffat. JK, JO och MO torde vara alltför belastade med andra uppgifter för att kunna åtaga sig den nu ifrågavarande. Tänkbart vore, att en särskild av riksdagen vald ämbetsman tillades uppgiften. Häremot kan invändningen riktas, att den valde ämbetsmannen, som med all sannolikhet skulle komma att tagas ur justitiebyråkratien, kanske icke alltid skulle kunna tillvinna sig den nödiga respekten. Helt säkert vore det därför lämpligare, att det ifrågasatta organet utgjordes av en sakkunnig nämnd av något slag. Denna nämnd borde tillsättas av Konungen. En av riksdagen tillsatt nämnd skulle säkerligen mötas med invändningen, att riksdagen icke borde på ett så direkt sätt taga del i rättskipningen, vars handhavande ju vilar å Konungen. Självfallet är, att resningsnämnden icke finge tagas direkt ur ämbetsvärlden. Att låta t. ex. domare i lägre instans i en särskild nämnd granska frågan, huruvida en högsta domstolens dom vore fälld under felaktigt tillämnande av lagen, måste ur flera synpunkter vara olyckligt. Ofrånkomligt är dock, att juridisk sakkunskap blir företrädd i nämnden.

En lämplig lösning torde därför vara, att Konungen utser en nämnd på fem personer utanför den egentliga ämbetsmannavärlden att granska ansökningar om återbrytande av dom. Denna nämnd kunde exempelvis bestå av tre jurister och två lekmän. Juristerna skulle tillhöra de juridiska fakulteterna och advokatsamfundet, vilka båda kategorier måste vara representerade i nämnden. Professor, åt vilken uppdraget

gives, skall företräda antingen privaträtt, straffrätt eller processrätt. Beredningen av de ärenden, som nämnden hade att behandla, skulle anförtros en juridiskt utbildad sekreterare. I fall, då nämnden så finner skäligt, skulle den hava att till högsta domstolen ingå med ansökan om återbrytande av dom. Sådan ansökan skulle högsta domstolen icke äga utan synnerliga skäl avslå. Härjämte skulle emellertid möjlighet vara öppnad för högsta domstolen att på eget initiativ förordna om återbrytande av dom.

Sammanfattningsvis kunde beträffande reformen av resningsinstitutet sägas: Resningsfrågor böra alltjämt avgöras av högsta domstolen men efter ansökning av en särskild nämnd, som förbereder ärendet och vars ansökan icke annat än på starka skäl bör få avslås. Resningsgrunderna böra i princip omfatta såväl nytillkomna bevisgrunder som förelupna processuella felaktigheter och felaktig bevisuppskattning eller rättstillämpning. Vad domar i brottmål angår skulle återbrytande själfvallet icke kunna leda till den tilltalades nackdel.

Den lagstiftning, som skulle bliva föranledd av här ifrågasatta utvidgning av rätten att få dom återbruten, omfattar i första hand omredigering av 3 § i 31 kap. rättegångsbalken. Härtill torde komma en särskild lag med bestämmelser om en »resningsnämnd». Särskild instruktion för denna torde om behov härav skulle visa sig föreligga kunna utfärdas av Konungen. Härutöver borde för närvarande några särskilda lagändringar icke behöva vidtagas.

Under hänvisning till det nu anförda hemställes,

att riksdagen måtte besluta antaga följande ändrade lydelse av 3 § i 31 kap. av rättegångsbalken:

På ansökan av den för beredande av frågor angående återbrytande av dom särskilt tillsatta nämnd besluter Konungen därom, huruvida dom, som vunnit laga kraft, må hävas och saken ånyo komma under skärskådande. Ej må Konungen vägra bifall till sådan ansökan om doms återbrytande utan att synnerliga och av Konungen bestämt angivna skäl däremot äro. Konungen har makt att utan särskild ansökan därom bryta dom åter.

Sedan dom återbrutits, varde saken förvist till den rätt, som sist dömt däri, och pröve rätten på parts begäran de omständigheter och skäl, som i saken andragits, så ock vad vederparten däremot svarar, och äge rätten makt den förra domen ändra, där skälen så giltige äro. Finnes annorlunda; gälde han, som sig dem åberopat, vederparten kostnad och skada: plikte ock där till, som i 29 kap. sagt är. Vill endera sedan söka högre

rätt där emot; have där lov till: och fullgöre det, som förr i denna balk om varje domstol föreskrives.

I brottmål, som sålunda kommer under förnyat skärskådande, må skärpning av den återbrutna straffdomen icke ske.

ävensom att riksdagen måtte besluta antaga följande lag:

Lag

med bestämmelser om särskild nämnd för handläggning av frågor angående återbrytande av dom.

§ 1.

Frågor angående återbrytande av dom skola till förberedande handläggning upptagas av en särskild nämnd, bestående av fem ledamöter, utsedda av Konungen för en tid av fem år. Av ledamöterna skola tre antingen vara innehavare av professur i privaträtt, straffrätt eller processrätt vid någon av de juridiska fakulteterna eller ock tillhöra Sveriges Advokatsamfund. Minst en av dessa tre skall vara professor vid sådan fakultet och minst en av dem tillhöra advokatsamfundet. Nämndens återstående två ledamöter skola icke innehava befattning i statens tjänst. Konungen utser ock särskilda suppleanter en för var ledamot, varvid för professor utsedd suppleant skall innehava ställning av professor eller docent vid juridisk fakultet, helst i något av nyss nämnda ämnen. Konungen förordnar en av ledamöterna att vara ordförande i nämnden och en annan att vid förfall för honom tjänstgöra i hans ställe.

Ledamot av nämnden kan på sin ansökan därom befrias från uppdraget. Konungen äge ock när anledning därtill föreligger skilja ledamot från nämnden.

Har ledamot i nämnden ej förut avlagt domareed, skall han gå sådan ed, innan han tager säte i nämnden. Mot ledamot i nämnden gälla samma jäv, som i rättegångshalken stadgas i fråga om domare.

Mot beslut av nämnden må talan ej föras.

Närmare föreskrifter angående nämndens verksamhet utfärdar Konungen.

§ 2.

Menar någon, att dom, som vunnit laga kraft, kan hävas och att saken förty ånyo bör komma under skärskådande, och är han i saken part, må han till nämnden framställa begäran, att nämnden måtte taga hans skäl under omprövning och till Konungen ingå med sådan ansökan, varom i 31 kap. 3 § rättegångsbalken sägs.

Finner nämnden, att saken ånyo bör komma under skärskådande, i ty att rättegångsfel, brister i den i målet föredetta bevisningen eller felaktig bevisuppskattning eller rättstillämpning kunna allvarligen befaras ha förelegat, skall nämnden till Konungen ingiva ansökan om återbrytande av domen.

Nämndens beslut fattas enligt reglerna, i tillämpliga delar, för omröstning till dom. Nämnden har, vare sig dess beslut innefattar bifall å ansökan eller icke, att uttryckligt motivera sitt beslut.

Stockholm den 20 januari 1937.

V. Lundstedt.
